

paties kaip evoliucionizmo šalininko pozicijas, vertinančias etniškumo sampratą kaip evoliucijos (etnogenezės) eigoje susiformavusį kultūrinį prigimtinį paveldą. Toliaregišku, į gyvų bendruomenių veiklos zonas orientuotu žvilgsniu, palyginti su iki šiol apgyvendinimo tyrimuose įsitvirtinusių paminklosauginiu, A. Simniškytė-Strimaitienė įvardijo disertacijoje aptariamą Lietuvos teritorinės struktūros rekonstrukcijos hierarchiškai žemiausią – teritorinės bendruomenės – lygmenį, kuris darbe atspindi skirtingos funkcinės paskirties archeologinių objektų kompleksą. Dėl būtinybės tokioms objektų sankaupoms būti viena laikams kalbėjusiųjų nuomonės išsiskyrė, bet pati idėja apgyvendinimą tyrinėti teritorinių bendruomenių lygmeniu šiuos trūkumus paverčia perspektyvių tyrimų gairėmis ir nauju mokymu Lietuvos archeologijos dėmeniu.

ELENOS PRANCKĖNAITĖS DAKTARO DISERTACIJA „EŽERŲ GYVENVIETĖS PIETRYČIŲ BALTIJOS REGIONE ANKSTYVUOJU METALŲ LAIKOTARPIU“

2012 m. spalio 26 d. Klaipėdos universitete Elena Pranckėnaitė apgynė daktaro disertaciją „Ežerų gyvenvietės Pietryčių Baltijos regione ankstyvuojų metalų laikotarpiu“ (humanitariniai mokslai, Istorija – 05 H). Disertacijos vadovas – doc. dr. Gintautas Zabiela, oponentai – prof. habil. dr. Algirdas Girininkas ir doc. dr. Algimantas Merkevičius. Disertacijos gynimo komisiją sudarė komisijos pirmininkas prof. habil. dr. Vladas Žulkus, dr. Miglė Stančikaitė (posėdyje nedalyvavo), dr. Dalia Kisielienė, dr. Agnė Čivilytė, dr. Ernestas Vasiliauskas.

Ginant disertaciją daugiausia buvo išsakytos teigiamos nuomonės. Vieningai pritarta, kad darbas yra visiškai naujas Lietuvos archeologijos mokslo etapas, o dėl jame panaudotų iki šiol Lietuvos priešistorėje netaikytų tarpdisciplininių metodų ir eks-

Tarybos pirmininkas doc. dr. D. Veteikis atkreipė dėmesį į šio darbo neabejotiną svarbą kraštovaizdžio kultūros raidai pažinti. Pasak kalbėjusiojo, disertacija atveria išpūdingą geležies amžiaus Lietuvos kultūros panoramą.

Suteikus galimybę pasisakyti visiems norintiems ginant disertaciją dalyvaujantiems asmenims, doc. dr. J. V. Zagorskis atkreipė dėmesį, kad disertacija – puikus istorinės geografijos darbas, integruojantis gamtos, visuomeninės geografijos, taip pat archeologijos mokslus. Jį papildė doc. dr. Gintautas Zabiela (Klaipėdos universitetas), teigdamas, kad tai – pirmasis toks išsamus baltų proistorės geografijos darbas.

Po slapto balsavimo tarybos nariai vienbalsiai nutarė Rolandui Tučui suteikti fizinių mokslų srities geografijos krypties daktaro mokslo laipsnį.

Andra SIMNIŠKYTĖ

perimentų jį galima priskirti vienai moderniausių archeologijos šakų. E. Pranckėnaitės tyrimų dėka buvo išplėstos žinomų Europos ežerų gyvenviečių žemėlapiu ribos. Pabrėžtas darbo aktualumas, nes bendras Pietryčių Baltijos regiono ežerų gyvenviečių teritorinis išskirtinumas iki šiol neakcentuotas, jų medžiaga nelyginta tarpusavyje, o juk šios gyvenvietės kol kas yra vienintelės, kurios teikia informacijos apie tokių objektų egzistavimą Šiaurės rytuose Europoje ankstyvuojų metalų laikotarpiu, nutrūkus Alpių regiono gyvenviečių statybos tradicijai. Kaip ypatingas disertacijos bruožas buvo įvardintas tiriamo objekto specifiškumas ir tyrimų, kurių dalis Lietuvos archeologijoje buvo taikomi pirmą kartą, tarpdiscipliniškumas. Taip pat atkreiptas dėmesys į darbe vartojamos terminijos naujumą, nes su šia disertacija Lietuvos archeologijos žodyne atsirado naujas terminas „šlapynių archeologija“. Siūlydama šį naujadarą disertantė susiejo iš esmės skirtingas teritorijas – pelkes, durpynus, šlapias pievas, seklias pakrantes ir pan., išplėsdama istoriografijoje įsigalė-

jusį durpyninių gyvenviečių terminą ir išvengdama dažnai pasitaikančių terminų vartojimo netikslumų. Visiems pasisakiusiesiems į akis krito tik vienas dalykas – chronologinės darbo ribos. Akivaizdu, kad per neapdairumą įsivėlė klaida – darbo chronologija tęsiasi „iki mūsų eros pabaigos“. Neaiški lieka ir tyrinėjamo laikotarpio pradžios data – 1300 m. pr. Kr. Pasak disertantės, ši data buvo perimta iš naujausios Lietuvos archeologinės literatūros, kur aiškinama, kad būtent šis laikotarpis žymi vėlyvojo bronzos amžiaus pradžią.

Po komisijos pirmininko prof. habil. dr. V. Žulkaus įžanginio žodžio kalbėjo disertantė. Ji pristatė savo darbą ir supažindino su svarbiausiomis ginamo darbo tezėmis ir išvadomis. E. Pranckėnaitė akcentavo, kad jos tiriamas objektas – ežerų gyvenvietės – yra unikali Europos archeologijos paveldo dalis, nes net 111 tokių gyvenviečių yra įtrauktos į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą. Jos turinčios seną, per 150 m. trunkančią tyrinėjimų tradiciją. Ilgą laiką buvo manoma, kad ežerų gyvenvietės yra tik Alpių regiono fenomenas, tačiau pastarųjų dešimtmečių tyrinėjimai, taip pat ir Luokesų ežero, parodė, kad šis kultūrinis reiškinys buvo paplitęs ir Pietryčių Baltijos regione. Iš viso regione žinoma apie 70 gyvenviečių, didžioji jų dalis – Mozūrijos ežeryne. Atradus ir ištyrus Luokesų ežero gyvenvietes, kurios yra pagrindinis disertacijos objektas, atsivėrė naujos galimybės palyginti įvairių archeologinę medžiagą. Disertantė išskyrė kelis pagrindinius gyvenviečių tipus: tai grotelinės, polinės gyvenvietės bei neaiškios paskirties poliniai statiniai, aptikti Luokesų ežero gyvenvietėse. Ji pabrėžė, kad netaikant ar ribotai naudojant tarpdisciplininius tyrimus ir remiantis tik archeologiniais duomenimis galima klaidingai interpretuoti gyvenviečių statybos ypatumus. Luokesų ežero pavyzdys rodo, kad turi būti kritiškai peržiūrėtos ankstesnės teorijos dėl gyvenviečių tipų. Tyrimai parodė, kad čia būta polinės, ant pakeltų konstrukcijų virš nuolatos drėgno grunto įrengtos gyvenvietės su gyvenamaisiais pastatais ant iš lentų suręstos platformos. Toks statybos būdas buvo nesudėtingas, tam nereikėjo didelių darbo sąnaudų.

Šioje gyvenvietėje, remiantis dendrochronologiniu datavimu, gyventa ne ilgiau nei 20 m. Vargu ar ši gyvenvietė buvo sezoninė. Tam prieštarauja archeologiniai duomenys, rodantys, kad gyvenvietėje buvo sandėliuojamos maisto atsargos: *in situ* rastas molinis puodas su lazdyno riešutais. Priešingame Luokesų ežero krante esančios Luokesų II gyvenvietės paskirtis ir interpretacija dar nėra iki galo aiški. E. Pranckėnaitė pažymėjo, kad gyventojai plačiai naudojo aplinkines teritorijas, vandenyje esančius maisto šaltinius ir nebuvo izoliuoti nuo aplinkinių gyvenviečių. Gyvensena nebuvo išskirtinė laikotarpio kontekste – čia gyveno gyvulių augintojai ir žemdirbiai, šiltuoju metu ganę gyvulius aplinkiniuose regionuose bei lydiminiuose plotuose auginę kultūrinius augalus. Teritoriniai skirtumai atsispindi tik archeologinių radinių tipuose bei gamybos technologijose, todėl negalima teigti, kad gyvenvietės buvo statomos ir apgyvendintos dėl specifinės paskirties ar jose vykdomos kitokios veiklos. Tai taip pat neturėjo gynybos tikslų. Priežastys, kodėl buvo išsikraustyta iš Luokesų gyvenvietės, nėra aiškiai apčiuopiamos, bet tai nebuvo susiję su vandens pakilimu, nes nustatyta, kad vandens lygis pakilo vėliau. Baigdama disertantė pažymėjo, kad Luokesų ežero gyvenvietės yra vienos geriausiai ištirtų objektų regione, tai leido patobulinti specifinę tyrimų metodiką bei atvėrė galimybes platesnėms medžiagos interpretacijoms. Luokesų ežero tyrimai rodo šlapynių archeologijos perspektyvas ir reikšmę siekiant atkurti praeities bendruomenių gyvenseną.

Šis E. Pranckėnaitės pranešimas buvo ne tik palydėtas palaikančių plojimų, bet ir klausimų, pvz., kokiais duomenimis remiantis buvo rekonstruotas gyvenamojo ir ūkiniams tikslams naudojamo arealo plotas, ar buvo atlikti gręžiniai, ar neaptikta akmenų, žymėjusių atskirų laukų ribas ir pan.? Taip pat buvo klausama, kokia vis dėlto, disertantės nuomone, priežastis lėmė, kad gyvenvietė buvo palikta, nes disertacijoje nebuvo patvirtinta nė viena egzistuojančių teorijų. Buvo dar kartą užsiminta apie galimą gynybinę ir apsauginę trijų Luokesų gyvenvietėje buvusių tvorų funkciją ir kt.

Mokslinę diskusiją pradėjo oponentas prof. habil. dr. A. Girininkas, perskaitęs recenziją-atsiliepimą. Tai buvo aštri disertacijos kritika. Pirmiausia oponentas paprieštaravo E. Pranckėnaitės teiginiui dėl menko ankstyvojo metalų laikotarpio ištirtumo, paminėdamas nemažai darbų, skirtų šiam laikotarpiui ir gyvenvietėms. Jo nuomone, jei ateityje bronzos amžius bus tyrinėjamas remiantis vien laidojimo paminklų medžiaga ar siaurais metalo dirbinių technologijos tyrimais, šio laikotarpio gyvensenos samprata greitai nepasikeis. A. Girininkas nesutiko su disertantės siūlomu „šlapynių archeologijos“ terminu, manydamas, kad jis negali būti vartojamas kalbant apie durpynines, polines ir ežerų gyvenvietes, nes tyrinėtoms Kretuono ir Šarnelės gyvenvietės buvo kuriamos virš vandens, bet dėl mažo vandens telkinių pratakumo, priešingai nei Luokesų, jos sparčiai durpėjo jau neolite – bronzos amžiuje Luokesų gyvenvietė turėtų būti vadinama ežero pakrantės gyvenvieta, nes buvo apsemta tik vėliau. Jo nuomone, disertacijoje pateikti geoarcheologinių tyrimų rezultatai neanalizuojami, tarpusavyje nelyginami ir neinterpretuojami, todėl neaiški jų prasmė. Taip pat pasigendama ir kitų tyrimų duomenų išsamesnio komentaro, pvz., kalbant apie moliuskų nykimą ar Luokesų ežero seklumų susidarymą prieš įkuriant gyvenvietes. Disertantės ginamoms tezėms nepatikimumo suteikia ir tai, kad darbe nėra tyrinėtų plotų stratigrafijos pjūvių, o bendras Luokesų I gyvenvietės pjūvis labai schematiškas ir neinformatyvus, visai neatspindi disertacijoje aprašomų gyvensenos reiškinių (vaikščiojimo paviršius, smėlio ar mėšlo sluoksniai ir pan.). Nesant pateiktų Luokesų I gyvenvietės plotų sienelių pjūvių ir detalesnio kultūrinio sluoksnio aptarimo, neaišku, ar po platforma buvo sausa, ar drėgna ir kokiame aukštyje ji buvo įrengta. Iš pateiktų samprotavimų vis dėlto sunku suprasti, ar po platforma buvo galima vaikščioti ir laikyti gyvulius. Aiškiai matyti, kad disertacijos išvadose pateikta disertantės nuomonė, jog gyvenvietė buvo įrengta virš nuolat drėgno grunto, prieštarauja teiginiui, kad po platforma buvo vaikščiojama. Kalbėdamas apie istoriografinę darbo dalį

A. Girininkas akcentavo pernelyg didelį disertantės dėmesį Europos regionų medžiagai ir Lietuvos bei Latvijos archeologinių tyrimų ignoravimą. Trūksta medžiagos palyginimo ir mokslinės diskusijos net pačios Luokesų gyvenvietės tyrinėjimuose. Darbo kontekste oponentas pasigedo klimato, augalijos ir hidrologinių sąlygų kaitos aptarimo Luokesų apyžėryje, palyginti su kitų Lietuvos, Rytų Pabaltijo ar Europos teritorijoje esančių atskirų gyvenviečių ar mikroregionų tyrimais. Oponentas nustebo, kad autorė Luokesų ežero gyvenvietėje neįžvelgia neolito ir ankstyvojo bronzos amžiaus tąsos, nors net ankstyvaisiais viduramžiais šlapynėse gyvenvietės ir toliau buvo statomos. Jo nuomone, neolitinių ir vėlyvojo bronzos amžiaus polinių statinių tęstinumas yra akivaizdus ne tik gamtinio konteksto, bet ir statybos technologijų, gyvenviečių topografijos bei ūkinės veiklos požiūriu. Oponentas taip pat nesutiko su E. Pranckėnaitės teiginiu, kad ežerų gyvenvietės neišsiskiria iš bendro kraštovaizdžio, nes ir piliakalniai, ir polinės gyvenvietės ryškiai išsiskyrė aplinkoje. Oponento nuomone, darbo išvados – skubotos ir chaotiškos, kaip ir daugelis darbe dėstomų teiginių, kurie yra sunkiai suprantami, be to, trūksta išsamios tyrimų duomenų analizės.

Oponentas doc. dr. A. Merkevičius pirmiausia atkreipė dėmesį į disertantės publikacijas ir jos sudarytą tarptautinį leidinį (Pranckėnaitė, E., ed., 2011. *Wetland Settlements of the Baltic: A Prehistoric Perspective*. Vilnius: Center of Underwater Archaeology), įvertino jos įdirbį ežerų gyvenviečių tyrimo srityje ir akcentavo, kad disertacijos tema sutapo su autorės praktine veikla. Pasak oponento, darbas parašytas kultūrinės istorinės mokyklos paradigma, kai analizuojamas regionas suskirstomas į archeokultūrinės grupes. Oponento nuomone, to daryti nereikėtų, nes archeologinė medžiaga dirbtinai išspraudžiama į kultūrinės priklausomybės rėmus. Oponentas turėjo kritinių pastabų ir dėl autorės iškeltos kultūros nevientisumo ar lokalinių variantų hipotezės. Juk įvairių tipų gyvenviečių naudojimas nėra susijęs su kultūros vientisumu ar nevientisumu. Skirtingų tipų gyvenviečių įrengimas gali būti susijęs su visiškai kitais,

dar sunkiai apčiuopiamais socialiniais, gamtiniais ar ideologiniais aspektais. Buvo pastebėti vienas kitam prieštaraujantys (šiuo atveju tai nėra neapdairumo pasekmė) teiginiai dėl ankstyvojo metalų laikotarpio chronologijos. Vienas jų teigia, kad terminas „ankstyvasis metalų laikotarpis“ apibūdina etapą nuo pirmųjų bronzos dirbinių atsiradimo iki pirmųjų amžių po Kr., paženklinant Romos imperijos įtaką, o kitame konstatuojama, kad šio laikotarpio pabaiga siejama su geležies naudojimo pradžia. Oponentas pagrįstai pabrėžė, kad reikėtų vartoti ne „ankstyvųjų metalų“, o „ankstyvojo metalų laikotarpio“ terminą. Aptardamas disertacijos skyrius apie ežerų gyvenviečių tipus ir konstrukcines ypatybes bei gyvensenos rekonstrukciją, oponentas pažymėjo, jog jie yra išsamūs, duomenys patikimi, jų analizė kokybiška, o interpretacijos – logiškos. Diskusijų skyriuje, A. Merkevičiaus nuomone, disertantė pagrįstai neieško vieno atsakymo, bet pateikia įvairias galimybes. Baigdamas A. Merkevičius akcentavo, kad E. Pranckėnaitės disertacija papildė turėtas žinias apie Lietuvos ir didesnio regiono gyvenseną ir yra nauja, savarankiška studija, kurioje išanalizuota bei interpretuota nauja archeologijos sritis – ežerų gyvenvietės.

Panašūs darbo vertinimai atsispindėjo ir dr. A. Čivilytės recenzijoje, bet ji atkreipė dėmesį į kelis dar nepaminėtus dalykus. Tai faktas, kad Luokesų gyvenvietės tyrė tarptautinės komandos, turinčios didžiulę žymiausių Europos ežerų gyvenviečių tyrinėjimų patirtį. A. Čivilytė pažymėjo, kad disertantė iš anksto įspėja skaitytoją apie ankstyvojo metalų laikotarpio ūkio raidos ir ekonomikos procesų rekonstrukcijos sunkumus dėl skirtingo pobūdžio vieni kitus papildančių duomenų ir archeologinių objektų tyrimų stokos. Atkreipus dėmesį į nemažą darbo dalį užimančią ežerų gyvenviečių idėjos sklaidos aprašymą Baltijos regione ir jų paieškų bei tyrimų istoriją Lietuvoje atrodo, kad duomenų neturėtų trūkti. Kadangi centrinis šio darbo chronologinis orientyras yra Luokesų gyvenvietės, A. Čivilytė siūlo kitokį darbo pavadinimą, akcentuojant vėlyvojo bronzos ir ankstyvojo geležies amžiaus Luokesų gyvenvietės tyrinėjimus Pietryčių Baltijos regiono

ežerų gyvenviečių kontekste. Taip būtų išvengta painiavos ir pretenzijų į žymiai ankstesnius priešistorės etapus. A. Čivilytė atkreipė dėmesį į tai, kad, pateikdama Pietryčių Baltijos regiono ežerų gyvenviečių radiokarboninio ir dendrochronologinio datavimo rezultatus, E. Pranckėnaitė pabrėžia, jog apie tokių gyvenviečių kūrimąsi galima kalbėti būtent pereinamuoju iš bronzos į geležies amžių laikotarpiu. Disertantė atsižvelgia į tai, kad aptariamame regione yra daug ir neolitu – ankstyvuojau bronzos amžiumi datuojamų ežerų gyvenviečių, kurių statybos tradicija netikėtai nutrūksta bent jau tūkstantį metų iki naujosios statybos bangos vėlyvajame bronzos amžiuje. A. Čivilytės nuomone, disertantė nemažai dėmesio skiria ankstyvosios Lietuvoje tyrinėtoms Žemaitiškės 1–3, Kretuono 1C bei Šarnelės gyvenvietėms, akcentuodama, kad visose jose aptikta polinės statybos pėdsakų. Minėtosios ankstyvosios gyvenvietės tekste minimos ne kartą, nors E. Pranckėnaitė pagrįstai laikosi nuomonės, kad be vienintelio kriterijaus – gyvenimo šalia arba virš vandens – jų ir disertacijoje aptariamų gyvenviečių situacijos jau vien dėl didžiulio chronologinio tarpo bei skirtingų klimatinių sąlygų yra sunkiai palyginamos. A. Čivilytė sutiko su E. Pranckėnaitės nuomone, kad tai iš esmės yra žvejų gyvenvietės, nors, remiantis osteologiniais bei paleobotaniniais duomenimis, pastebima ir didėjanti gyvulininkystės svarba. Tačiau, pasak A. Čivilytės, osteologinė medžiaga turi būti vertinama atsargiai. Štai iš naujo išanalizavus Lietuvos piliakalnių medžiagą paaiškėjo, kad didžioji dalis kaulo dirbinių buvo pagaminti ne iš laukinių gyvūnų, kaip buvo manoma, bet iš kiaulės kaulų. Paaiškėja, kad medžioklė nebuvo tokia svarbi, o to meto žmonės, augindami kiaules mėšai, jų kaulus sėkmingai panaudodavo buityje ir net drabužiams puošti. Tiesa, disertacijoje dažnai cituojami vėlyvojo neolito Alpių regiono ežerų gyvenviečių tyrinėjimai, ir tai visiškai suprantama – juk šie tyrinėjimai turi seną tradiciją ir didžiulę sukauptų duomenų bazę, nekalbant apie nesibaigiantį teorijų ir diskusijų srautą, be kurio E. Pranckėnaitės studija nebūtų įsivaizduojama. Skirtingai nei A. Merkevičius, A. Čivilytė

mano, kad apibūdindama aptariamo laikotarpio kontekstą disertantė nesigilina į atskiras kultūrinių grupių charakteristikas, bet kultūrų pavadinimus vartoja kaip tam tikrus laikotarpio orientyrinius konstruktus. A. Čivilytė pasigedo išsamesnės diskusijos apie vienalaikių gyvenviečių socialines interpretacijas Europos kontekste. Cituodama lenkų archeologus E. Pranckėnaitė pažymi: kadangi ūkio struktūra šiose gyvenvietėse niekuo nesiskyrė nuo kito tipo gyvenviečių, manytina, kad virš vandens įsikurdavo išskirtinio socialinio statuso asmenys. Tačiau recenzijos autorei sunku patikėti, kad tai buvo tam tikra nuo bendruomenės atsiskyrusi gyventojų grupė. Disertantė pagrįstai akcentuoja socialinių tyrimų spragą aptariamame regione. Iš tiesų, nepaisant pastaraisiais metais pasirodžiusių darbų, ankstyvojo metalų laikotarpio (ir ne tik) visuomenė negali būti rekonstruojama elementariausiu piramidės principu pagal archeologinių objektų gausą viename ar kitame objekte, juo labiau pagal tai, iš ko jie buvo pagaminti. Aišku viena – šių kraštų visuomenėje būta lyderių, bet vargu ar ji buvo ryškiai hierarchizuota. Baigdama savo recenziją A. Čivilytė pabrėžė, kad E. Pranckėnaitės disertacijos dėka Rytų Baltijos regiono archeologijoje atsivėrė naujos perspektyvos ankstyvojo metalų laikotarpio tyrimų srityje, ypač siekiant pažinti to meto žmogaus buitį ir gyvenimą. E. Pranckėnaitė parodė, kad gyvenimas virš vandens nebuvo svetimas ir šiuose kraštuose, nes tai buvo sąmoningas pačių žmonių pasirinkimas. Išskyrus neįprastą gyvenamąją vietą, šie žmonės gyveno kaip ir visi ir niekuo neišsiskyrė. Fenomenalu, bet šie žmonės niekuo nesiskyrė nuo už tūkstančių kilometrų nuo jų buvusių bendraminčių – jie taip pat buvo žvejai, žemdirbiai ir gyvulių augintojai. Beje, gyvendami virš vandens jie sukurdavo savitą kiekvienos gyvenvietės statybos stilių.

Disertacijos dėka, be kitų svarbių aspektų, tyrėjams buvo atskleisti priešistorinės statybos subtilumai, leidžiantys ne tik suvokti, kaip atrodė to meto statiniai, bet ir kokios medžiagos bei įrankiai buvo naudojami. Vis dėlto tokios gyvenimo pasirinkimo ir jos atsisakymo priežastys tiek šiame regione, tiek ir kitur lieka neaiškios. Ano meto žmonės su savimi išsinešė ir mirusiųjų laidojimo paslaptį.

Ginant disertaciją kalbėjo dr. D. Kisielienė, akcentavusi darbo naujumą ir svarbius mokslo rezultatus. Ji pastebėjo, kad vienam mokslinių darbo tikslų – paleografinių sąlygų atkūrimui – trūksta aiškumo. Jos nuomone, tiriant gamtinę aplinką reikėtų užmegzti dialogą su geologais. Be to, nei palinologiniai, nei archeobotaniniai vandens baseino tyrimai neatsako į visus klausimus, todėl būtų svarbi diatominė dumblių analizė. Norint sužinoti, kokie buvo gyventojų prioritetai, taip pat reikalinga kiekinė dumblių analizė. Tai leistų geriau pažinti ūkio sistemą. Svarbūs ir aplinkos grėžiniai, bet tai jau ateities tyrimų etapas.

Buvo perskaityta teigiama dr. M. Stančikaitės recenzija, kurioje, atsižvelgiant į skurdžią informacijos bazę, sveikintas disertacijos darpdiscipliniškumas. M. Stančikaitės nuomone, darbo išvadose pateikiami vieni patikimiausių ir detaliausių šio laikotarpio duomenų Lietuvoje.

Disertacijos gynimą užbaigė teigiama dr. E. Vasiliausko recenzija.

E. Pranckėnaitės disertacijos gynimas aiškiai atspindėjo šiandieninių mokslinių diskusijų tendencijas Lietuvoje ir dialogo tarp atskirų archeologijos sričių svarbą. Bėlieka tikėtis, kad netrukus knygynų lentynose pasirodys nauja studija, kurioje skaitytas atras ne tik naujų žinių apie priešistorės žmonių gyvenimą, bet ir gijų tarp skirtingų diskusijų bei nuomonių įvairovės.

Agnė ČIVILYTĖ